VIQUIPÈDIA

Paiute del sud

El **Paiute del Sud** /ˈpaɪjuːt/ (també anomenat **Numic del riu Colorado**, **Ute** /ˈjuːt/, **Ute–Paiute del Sud**, o **Ute-Chemehuevi**), una parla de la branca numic de la família lingüística Uto-asteca, és un continu dialectal que s'estén des del sud-est de Califòrnia a Colorado.[3] Té com a dialectes individuals el chemehuevi, que es troba en perill d'extició (el darrer parlant fluent és Johhny Hill jr.[4]), paiute del sud (amb els subdialectes San Juan i Kaibab), i ute (dialectes septentrional i meridional). Segons *Ethnologue*, hi havia una mica menys de dos mil parlants de paiute dle sud en 1990, o un 40% d'una població ètnica de 5000 individus.[5]

El dialecte paiute del sud ha jugat un paper important en la lingüística com a fons d'un famós article del lingüista Edward Sapir i el seu col·laborador Tony Tillohash en la naturalesa de la fonema.[6]

Ute, paiute, chemehuevi	
Nüwü, Numu	
Tipus	llengua, llengua viva i llengua severament amenaçada
Parlants	
920 (2007)[1] 1.808 (2000)[2] principalment a Gran Conca	
Rànquing	-
Parlat a	Nevada, Utah, Califòrnia, Arizona, Colorado
Autòcton de	Arizona, Califòrnia, Colorado, Nou Mèxic, Nevada i Utah
Classificació lingüística	
Uto-asteca	
llengües numic	
Numic Meridional	
Característiques	
Sistema d'escriptura	alfabet llatí
Nivell de vulnerabilitat	4 en perill sever
Codis	
ISO 639-2	ute
ISO 639-3	ute (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=ute)
Glottolog	utes1238 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/utes1238)
Ethnologue.com	ute (http://www.ethnologue.com/language/ute)
UNESCO	1471 (http://www.unesco.org/languages-atlas/en/atlasmap/language-id-1471.html)
IETF	ute
Endangeredlanguages.com	2965 (http://www.endangeredlanguages.com/lang/2965)

Contingut

Morfologia
Fonologia
Referències
Bibliografia
Enllaços externs

Morfologia

El paiute del sud és una llengua aglutinant en què les paraules utilitzen sufixos complexos per a una varietat de propòsits amb diversos morfemes.

Fonologia

El paiute del sud té cinc timbres vocàlics i distingeix la quantitat vocàlica pel que el seu inventari bàsic de consonants és: /i, ə, a, o, o; iː, əː, aː, oː, oː/. L'inventari de consonant manca d'aproximants i està format només per oclusives orals, fricatives i nasals:

	labial	alveolar	palatal	velar	lab.-vel.	glotal
Oclusiva	p	t		k	kʷ	ʔ
Africada		t͡s				
Fricativa		s	ʃ			h
Nasal	m	n		ŋ	ŋʷ	

És freqüent en les transcripcions de texts trobar:

- /c/, per a transcriure el fonema /t͡s/.
- /š/, per a transcriure el fonema /ʃ/.
- / ' /, per a transcriure el fonema /ʔ/.
- /ï/ o /ɨ/, per a transcriure el fonema /ə/.

L'anàlisi original de Sapir incloïa altres fricatives com [β] o [x] que poden ser analitzades com al·lòfons de les oclusives sordes entre vocals. Sapir havia postulat fonemes addicionals perquè entre vocals existeix l'oposició [β]-[p] que de fet Miller seguint Lamb analitza com una oposició /p/-/hp/ (/p /> [β], V__V).

A continuació es dóna una petita mostra de vocabulari chemehuevi, que mostra la seva proximitat amb les llengües numic (xoixoni):

> *nïmi^{n}*, 'persona'
> *pah* (o *paah*), 'aigua'
> *tïvah*, 'pinyó'
> *tïmpa*, 'boca'
> *tïhiya* (variant: *tïhïï*), 'cérvol'

Referències

1. Fitxa del kawaiisu (http://www.ethnologue.com/language/ute) a Ethnologue
2. Cens dels EUA (http://www.mla.org/map_data_results&mode=lang_tops&SRVY_YEAR=2000&lang_id=945) com a llengua "ute" i 10 més com a "chemehuevi"
3. Mithun (1999:542)
4. The Linguists film de 2008
5. «Ethnologue report for language code:ute (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=ute)». Ethnologue.
6. Sapir, Edward «La réalité psychologique des phonèmes (The psychological reality of phonemes)» (en **(francès)**). *Journal de Psychologie Normale et Pathologique*, 1933.

Bibliografia

- Laird, Carobeth (1976). *The Chemehuevis*. Banning, CA: Malki Museum Press.
- Mithun, Marianne (1999). *Languages of Native North America*. Cambridge: Cambridge University Press.

Enllaços externs

- A Preliminary Analysis of Southern Ute with a Special Focus on Noun Phrases (http://coyotepapers.sbs.arizona.edu/CPXIII/oberly.pdf) - amb informació fonològica
- Llengua Chemehuevi (http://linguistics.berkeley.edu/~survey/languages/chemehuevi.php) a Survey of California and Other Indian Languages
- A Chemehuevi Language Archive (http://www.chemehuevilanguage.org/) - 1970s Fieldwork and Analysis by Margaret L. Press

Obtingut de «https://ca.wikipedia.org/w/index.php?title=Paiute_del_sud&oldid=23453698»

La pàgina va ser modificada per darrera vegada el 5 maig 2020 a les 22:58.

El text està disponible sota la Llicència de Creative Commons Reconeixement i Compartir-Igual; es poden aplicar termes addicionals. Vegeu les Condicions d'ús. Wikipedia® (Viquipèdia™) és una marca registrada de Wikimedia Foundation, Inc.